

Дона Тарт

ДОНА ТАРТ ОДГОВОРА НА ЈЕДНАНАЕСТ ПИТАЊА О РОМАНУ *ТАЈНА ИСТОРИЈА*

(И говори о томе зашто не користи друштвене мреже – и зашто никада неће почети то да ради)

Роман *Тајна историја* објављен је 1992. године и читаоци од тада траже његов наставак, књигу која би једнако опојно спојила мистерију, митологију, пријатељства и непоуздане приповедаче.

Џена Буш Хагер одабрала је дебитантски роман и савремени класик Доне Тарт за представљање у оквиру програма *Чишјај са Џеном* крајем 2022. године.

„У књигама које су слојевите као *Тајна историја*, приликом сваког читања открићете нешто ново. Мислим да је ово једна од оних књига које би требало да читамо на сваких десет, двадесет или тридесет година”, изјавила је Џена за портал TODAY.com.

Након тридесет година, читаоци попут Џене имају многа питања. У наставку, Дона Тарт одговара на нека од њих које су поставили пратиоци програма *Чишјај са Џеном*, као и сама Џена Буш Хагер. (Приредила Елена Николау)

Џена Буш Хагер: *Како је да је на реакције које Ваша књижа изазива прошеклих тридесет година?*

Дона Тарт: Драго ми је да је људима значила нешто – не само да су читаоци уживали лутајући замишљеним простором књиге, већ су јој се и враћали више пута. За мене, писање романа није разговор са публиком него разговор са једном особом – са оном усамљеном особом која узме књигу са полице да је прочита, ко год та особа била – тако да ме мање занима шири утицај књиге, а више како она одјекује у животима појединачних читалаца. Ако књига некоме прави друштво током тешког периода у животу, ја сам задовољна. Добијала сам дирљива писма од људи који су је читали у затвору. Такође, одушевљава

ме када ми се јаве млади људи које је књига подстакла да студирају класичне науке.

Ц. Б. Х.: *Како Вам се животић променио оштакко сће објавили ову књићу?*

Д. Т.: Са једне стране, ствари којима се бавим откако сам објавила ову књићу немају скоро никакве везе са факторима који су ми омогућили да је напишем. Али, провела сам живот испуњен путовањима (књига је објављена на четрдесет језика), и јако је лепо имати читалачку публику и слободу да пишем оно што желим.

Питања читалаца: *Да ли сће моћли да замислиће какав ће ућицај књића имаћи?*

Д. Т.: Одушевљена сам што књига и даље живи међу читаоцима – нисам могла да пожелим било шта друго. Људи који се повежу са *Тајном историјом* осећају страст према овој књизи – то није књига за свакога, али, било то добро или не, људи су ретко равнодушни.

П. ч.: *Где проналазиће инспирацију за писање?*

Д. Т.: На разним местима – на путовањима, у историјским списима, трачевима, истинитим злочинима, причама које читам у часописима код зубара, из сећања на детињство, из гласина и песама, снова (ово мислим у буквалном смислу – водим дневник снова, и моји снови често заврше у мојим књигама). Мислим да људи претпостављају да писци романа одједном дођу до неке велике идеје, и онда само треба да седну и преточе је у речи. Можда неки раде тако, али за мене књига је као олуја, као рој,

забава. Идеје ми не падају са неба већ долазе из хиљаду различитих извора и притока, и дуго се развијају – и мислим да се то види у структури мојих књига.

П. ч.: *Да ли сће икада поново прочићали Тајну историју? Ако јесте, како сће се осећали тада?*

Д. Т.: Прочитала сам је поново пре око петнаест година и било је то невероватно искуство јер сам могла јасно да се сетим где сам била, а понекад чак и шта сам носила док сам писала одређене делове књиге. Поједини делови су ми пак деловали страно, као да их је написала нека друга особа.

П. ч.: *Како данас телеаће на ликове овог романа?*

Д. Т.: Није могуће написати уверљив или реалистичан лик а да у њега не унесете добар део себе. У *Тајној историји*, мој ДНК је јасно уткан у све ликове – што значи да неки мој гест, фраза или боја гласа могу изненада да призову, рецимо, Франсиса или Хенрија, заједно са осећањима и идејама које су биле део њиховог стварања.

Међутим, Ричард из *Тајне историје* и даље живи у мени, и то на конкретнији начин него било који други лик који сам икада створила. Његов глас, за почетак, био је измишљен, створен због приче коју сам желела да испричам – али како сам у младости годинама писала вођена готово искључиво Ричардовим гласом, његово приповедање дубоко је утицало на мој стил писања.

П. ч.: *Сви ми шражимо књиће које личе на Тајну историју. Да ли бисће нам прејоручили неке наслове које можемо да чићамо након овог романа?*

Д. Т.: Не могу да препоручим књиге које би се директно настављале на ову, али могу да упутим људе на неке књиге које су мени биле важне док сам писала *Тајну исџорију*, те би могле да се допадно и њеним читаоцима. Не бих могла да напишем, па чак ни да замислим *Тајну исџорију*, без романа *Докџор Џекил и џсџодин Хајд*, који је и данас једнако оштар и шокантан као у време када је написан – кратак роман, врло компактан и, по стандардима деветнаестог века, врло модеран.

– Велики Мон Алена Фурнијеа има додира са елегичним расположењем романа, са осећајем изгубљене, магичне прошлости – а исто важи и за *Великој Гејсџија*.

– Романи *Хладно небо* Брајана Мура и *Одвек смо живеле у замку* Ширли Џексон помогли су ми да се отворим према могућностима које роман може да понуди.

– Штета што већина људи познаје филмску адаптацију романа *Таленџовани џсџодин Риџли*, јер роман Патрише Хајсмит се у кључним аспектима разликује од филма и много је успелији.

– Књиге Џорџа Орвела и Ивлина Воа биле су ми изузетно важне док сам писала *Тајну исџорију* – и то не само романи, већ и есеји, писма, све. Била сам опседнута њима у том периоду.

– Романи Владимира Набокова такође су ми били важни.

– Сви који желе да сазнају нешто више о идејама које стоје иза књиге требало би да прочитају Еурипидову трагедију *Бакхе* (мени се допада превод Ричмонда Латимора), као и Платонове записе *Федар* и *Одбрана Сократџова* – можда ће се уплашити самог помињања Платона, али управо су ова два дијалога променила мој живот.

– Књига *Повраџиџи уметности* у доба *вешџачкој* Ј. Ф. Мартела није била објављена док сам писала *Тајну исџорију*, али она изражава нека од мојих уверења о уметности као месту сусрета идеја које не могу да се изразе на другачији начин и као вези са стварностима које су ван домета људског: „Истинска лепота није лепа. Она је пукотина у фасади свакодневице, изненадно откривење сила које кључају испод површине ствари.”

П. ч.: *Шџа Вас највише џривлачи оџисивању младих људи у добу у ком се налазе јунаци Тајне историје и Чешљугара? Које особине они имају на џлану развоја и заџлеџа које сџарији јунаци немају?*

Д. Т.: Млађи јунаци обично су флексибилнији од старијих, јер их околности још нису у потпуности обликовале, те имају више простора за лични развој. Ипак, код старијих јунака који су више фиксирани постоји већа могућност да дође до преокрета и изненађења.

П. ч.: *Шџа је инсџирисало имена јунака? Нисмо моџли да не џримеџимо да Чарлс и Камила – имена која носе џтренуџни краљ и краљица Енџлеске – заузимају исџакнуџо месџо.*

Д. Т.: Не могу да се сетим како је Чарлс добио име, али Камила је добила име по Камили, ратници из *Енејиде* – Вергилије је назива „светим соколом”, а постоји и један дивни одломак у којем се мајке из Италије окупљају да посматрају како Камила одлази у битку. Читала сам *Енејиду* за један курс на универзитету баш када сам почела да пишем *Тајну исџорију*. У том епу, Камила је, по снази и јунаштву, у рангу било ког другог војника, и њено име ми се урезало у памћење.

У једном тренутку, након што је књига већ објављена, мој агент Боги јавио ми је, веома узбуђено, да је неки веома важан новински текст навео да су „Чарлс и Камила” изабрани за лично-сти године. Али, наравно, испоставило се да су говорили о стварним људима, а не о мојим јунацима.

П. ч.: *Зашто не користиш друштвене мреже?*

Д. Т.: Давно су ме упозорили на то. Пре много година, била сам у Индији као једина Американка на великој вечери где су сви причали о друштвеним мрежама, тада потпуно новој појави. Неколицина нас никада раније није чула за њих – покушавала сам да разумем шта је то и како функционише, али Беки Свифт, ћерка Маргарет Драбл, веома одлучно ми је рекла: „Никада не би требало да користиш друштвене мреже, Дона. То би била велика грешка, јер је то ствар која је бучна, плитка и одвраћа ти пажњу, и оне ће постати део твог читања и писања на хиљаду грозних начина и претвориће се у огромно трошење твоје енергије и времена. Обећај ми да их никада нећеш користити.”

И никада касније нисам одлучила да их користим. Прошло је много го-

дина пре него што су људи почели да говоре колико су друштвене мреже разорне, и како подмукло утичу на културу, политику и лични живот људи. Зато сам веома захвална Бекиној интуицији, јер ме је одвратила од тога и пре него што сам се нехотице упетљала – Беки је умрла млада, и жао ми је што нисам имала прилику да јој кажем колико ми је тај разговор променио живот набоље.

П. ч.: *Које књије, серије и емисије кришом пратиш?*

Д. Т.: Већина садржаја на телевизији ми није занимљива – један од ретких изузетака била је серија *Боље њо-зовише Сола*. Обожавам епизоде *Зоне сумрака* на којима је радио Род Серлинг, као и ноар филмове из четрдесетих и педесетих година, те старе хорор филмове из студија као што су *RKO Pictures* или *Universal*.

Ниједну књигу која ми прија или која ме интересује не читам кришом, иако се понекад осећам помало кривом што слушам аудио-књиге уместо да читам штампане. Ипак, то је вероватно бесмислено, јер аудио-књиге слушам у тренуцима када не бих ни могла да читам, док шетам псе или пеглам кошуље.

(С енглеској превео Драјан Бабић)